

EUGENIU COȘERIU ȘI REALITĂȚILE LINGVISTICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

ALEXANDRU BANTOȘ*

Text, având inițial titlul *Un lingvist care vine din viitor: Eugeniu Coșeriu și realitățile...*, preluat din revista „Limba Română” (Chișinău), anul XVII, nr. 4–6, 2007, p. 7–15.

Motto: „Istoria noastră este o succesiune de miracole. [...] Am impresia că în fiecare secol am fost total nimicivi pentru un timp. Apoi, ca de sub potop sau ekpyrosis (ardere apocaliptică), precum iarba de sub pământ, am reușit să ieșim la suprafață, la viață, tot mai numeroși și mai cu poftă de lumină și Europa. Cred că suntem creați de Limba noastră – și nu invers. Limba ne-a inventat, ne-a salvat, înviindu-ne din morți de câteva ori” (Ion D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, II, București, Editura Institutului Cultural Român, 2005, p. 57).

Profesorul și omul de știință Eugeniu Coșeriu a fost cunoscut și recunoscut mai întâi în Occident. Cele mai multe și reprezentative lucrări ale sale au fost editate în America Latină, Spania, Italia, Germania, Franța etc. În îndepărtata Japonie, de exemplu, acum trei decenii, era fondat „cel mai ambițios și remarcabil proiect de traducere a operei coșeriene realizat pe plan mondial până la ora actuală” (Tămăianu-Morita 2003). Profesorul Takashi Kamei, figură marcantă în spațiul științific nipon, afirma în 1981, când savantul originar din Mihăileni, jud. Bălți, nu împlinise încă șaiszeci de ani: „Coșeriu va fi fiind, probabil, un Copernic pentru lingvistica secolului XX. [...] Oricum, autentica evaluare a lui Coșeriu o încredințăm viitorului; e limpede că ea nu stă în limitele puterilor noastre azi. [...] Până să vină ziua în care Coșeriu va fi venerat în mod autentic în toată lumea, ca o stea gigantică și strălucitoare [...], născută de contemporaneitate, sortit este poate să așteptăm secolul XXI” (*ibidem*).

Acasă, în România și Republica Moldova, distinsul cărturar, apreciat drept unul dintre cei mai însemnați lingviști ai lumii, a ajuns târziu, după 1989, când i-au

---

* Revista „Limba Română”, Chișinău, Republica Moldova.

fost publicate o parte din lucrări, iar savantul a avut posibilitatea să-și revadă patria. Monumentalitatea și valoarea emblematică a operei ilustrului nostru conațional însă reclamă imperios extinderea și diversificarea registrului de cercetare, promovare și receptare a moștenirii coșeriene, în ansamblu și, cu precădere, a scrierilor ce iau în dezbateră aspecte vizând identitatea lingvistică și culturală, reafirmarea conștiinței naționale a românilor basarabeni. Or, în ultimul deceniu al vieții, Eugeniu Coșeriu s-a aflat alături de intelectualitatea basarabeană, angrenată în sinuosul proces de renaștere națională, de redobândire a drepturilor politice, sociale și culturale, abuziv anulate de fostul regim sovietic de ocupație, iar mai apoi, după declararea independenței Republicii Moldova, neglijate cu obstinție de majoritatea politicienilor perindați la putere. „Deși trăia în Germania, E. Coșeriu era – cel puțin în ultimii ani ai vieții, când l-am cunoscut mai bine [mărturisește profesorul Nicolae Saramandu] – cu inima și cu gândul în țară. Credea că în 1991 (în timpul evenimentelor din Rusia care au dus la debarcarea lui Gorbaciov) Basarabia a ratat ocazia de a se uni cu Țara. Ca naționalist** convins, născut în România (1921), pe meleaguri basarabene, E. Coșeriu considera că soluția pentru salvarea românilor de peste Prut era unirea lor cu Țara. L-a interesat întotdeauna și urmarea cu mare atenție tot ce se întâmpla în R. Moldova. Cunoștea foarte bine lupta intelectualilor basarabeni întru apărarea limbii române, luptă în care s-a angajat energic, cu autoritatea sa de savant” (Saramandu 2004: 27).

De altfel, încă student fiind la Facultatea de Litere a universității ieșene, tânărul Coșeriu „se manifestă energic pentru cauza Basarabiei invadate. A crezut că poate face mai mult în acest sens, plecând în Occident” (Ciopraga 2002: 9). Viața proprie, trăită intens, în condiții ce necesitau adesea exploatarea la limită a capacităților fizice și intelectuale, dar marcând totuși o traiectorie în ascensiune, peste greutateți, obstacole, animozități, lipsuri și vicisitudini de tot felul, îi alimentează încrederea că dreptatea și adevărul înving, în fine, „nu contează când”. Încearcă să însufle conaționalilor săi această convingere, generatoare de energie și optimism, în cadrul întrunirilor științifice și culturale, apărând argumentat, cu vehemență și stăruitoare insistență, prin studii, conferințe și interviuri acordate presei, identitatea românească a moldovenilor din stânga Prutului. Eugeniu Coșeriu

---

** Termenul este utilizat în accepție coșeriană. Vorbind despre naționalism, noțiune interpretată subiectiv, aleatoriu, de-a lungul istoriei, Eugeniu Coșeriu precizează: „Statele plurilingve sunt aglomerări de colectivități etnice și lingvistice mai mult sau mai puțin diferite. Între aceste colectivități există relații de colaborare, dar și relații conflictuale, relații care se reflectă și în planul lingvistic. În privința relațiilor dintre limba proprie, a colectivității căreia individul îi aparține istoric, și o altă limbă, mai ales în cazul limbilor majoritare și al limbilor minoritare, se pot distinge trei atitudini. Prima este cea pe care o numesc naționalismul sănătos, care înseamnă să îți asumi limba ta pentru tine și pentru comunitatea ta fără a impune această limbă și altora; minoritățile pot să aibă școli în limba lor, să comunice în limba lor, să-și dezvolte cultura proprie. A doua atitudine aș numi-o șovinismul lingvistic, al celor care vor să impună limba majoritară și minorităților. În sfârșit, cea de a treia este colonialismul sau imperialismul lingvistic, al celor care vor să impună limba lor majorităților cucerite. Singura atitudine rezonabilă este naționalismul sănătos” (Coșeriu 2002: 141).

nu a uitat niciodată că este român („Am spus întotdeauna că rămân ceea ce sunt, adică român, și chiar român basarabean, chiar dacă mă integrez cu totul în cultura italiană sau germană” – Zăbulica 1996: 23; „...întotdeauna am peregrinat, am umblat prin lume cu Mihăilenii mei în inimă, cu Bălții mei în inimă, cu Basarabia mea în inimă, cu Iașii mei în inimă, cu România și cu limba română în inimă” – Coșeriu 2004: 49) și, pe parcursul întregii vieți, „a refuzat să creadă în cuvântul cronicăresc: «nu sunt vremurile sub cârma omului», după cum nu a acceptat profesiunea de contemplator al istoriei, în care toate se rezolvă de la sine” (Miron 2002: 64). A conceput viața ca o indispensabilă și neconținută luptă („nu vă dați, nu vă lăsați!” – era îndemnul lui Coșeriu, în duhul poveștilor noastre populare), stare de spirit obligatorie, deopotrivă pentru realizarea idealurilor personale sau naționale, și având la temelie munca, pe care experimentatul om de știință a considerat-o, „alături de limbaj, una din dimensiunile fundamentale ale ființei umane: munca, în calitate de dimensiune a ființei biologice, iar limbajul ca dimensiune a ființei gânditoare...” (Bojoga 2005).

Germanul Hans Helmut Christmann, remarcabil discipol al lui Eugeniu Coșeriu, spunea despre dascălul său: „Dacă e «să spunem lucrurile așa cum sunt», atunci trebuie să recunoaștem că avem de a face cu un gigant” (apud Cifor 2002: 14). Este o apreciere înaltă dată cărturarului nostru, Germania fiind țara ce l-a găzduit în ultima parte a vieții (1963–2002) și care i-a oferit condiții adecvate pentru munca științifică și didactică. Foștii săi discipoli nemți (peste jumătate dintre cei mai cunoscuți romaniști germani sunt elevii eminentului pedagog) consideră că Eugeniu Coșeriu a devenit un simbol pentru Universitatea din Tübingen. Aici, Eugeniu Coșeriu a activat, de-a lungul anilor, în calitate de profesor de lingvistică generală, de filosofia limbajului, de lingvistică romanică, ca șef al seminarului de limbi romanice și decan al facultății. A fost mentorul mai multor generații de cercetători care formează astăzi vestita „Școală lingvistică de la Tübingen”.

În legătură cu Germania și cu drumul lung și întortocheat parcurs de Eugeniu Coșeriu din Mihăilenii Basarabiei la Tübingenul german, vechi și apreciat centru științific. Aflându-se încă pe băncile liceului din Bălți, viitorul om de știință „ticluia” niște proiecte ambițioase, pe care le fixa discret în caietele sale: „Mă gândeam – în anii de liceu, mărturisește Eugeniu Coșeriu – la lingvistică, la o filologie mult mai vastă, care să conțină și istorie, și istoria culturii, și cultura în general, folclor ș.a.m.d. Vroiam să fiu un fel de om universal al culturii. Cu privire, însă, la aceste caiete, pot spune că au o istorie ciudată. La început mă gândeam că trebuie să scriu cândva o istorie a limbii și a poporului român... Așa au apărut aceste caiete. Să vă mai spun ceva, sub titlul caietului scriam de obicei... «de E. Coșeriu, profesor la Universitatea din Heidelberg»” (Guzun 2001).

Eugeniu Coșeriu a avut un cult aparte pentru nemți, popor cu tradiții cărturărești de excepție, receptivi la tot ce înseamnă inovație în știință, cultură și tehnică. Micul basarabean din Țara de Sus („...o împărțire a Moldovei urmând

cursul Prutului nu mi se pare potrivită. Prefer să vorbesc de Țara de Sus și Țara de Jos a Moldovei” – Spinei 1996: 334), discipol al strălucitei școli românești interbelice, reprezentată în mod exemplar de școala primară din satul natal, Mihăileni, de Liceul „Ion Creangă” din Bălți și Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, avea un ideal, „nemăsurat vis de copil”, „să ajungă să-i învețe carte pe nemți”.

A fost un joc al hazardului, o premoniție sau o răbufnire a destinului răzvrătit, cine știe?! Adevărul e că, peste decenii, muncind enorm și având încredere statornică în propriile forțe și în universalitatea omului, sprijinit de o inteligență nativă de excepție și de o memorie infailibilă, ajunge „cap de școală” la nemți. Ulterior, aceștia vor recunoaște că Eugeniu Coșeriu a revoluționat lingvistica secolului XX, că el „îndeplinea o misiune, nu în sens religios, ci fiind animat de dorința de a lupta împotriva ignoranței”, că a crescut mai multe generații de discipoli răspândiți la universitățile din întreaga lume. Unul dintre cei mai de seamă elevi ai lui Coșeriu, Johannes Kabatek, neamț și el, va conchide: „Putem fi mulțumiți de marele edificiu teoretic, de viziunea clară asupra lucrurilor pe care ne-a oferit-o Eugeniu Coșeriu. Noi, discipolii săi, avem obligația morală de a-i continua opera, conservând memoria sa și aplicând puterea sa de muncă, așa cum el ne-a învățat” (Bojoga 2005).

Tot de domeniul intuiției, al scrutării temerare a viitorului, este și următoarea mărturisire, conținută într-o scrisoare adresată lingvistului ieșean G. Ivănescu și pusă în circulație de profesorul Dumitru Irimia. Acest tulburător răvaș, cu ochire spre ziua de mâine, era redactat imediat după cea de-a doua conflagrație mondială, pe când se afla la Milano, în Italia: „De mă voi întoarce în Țară, ceea ce, cred, nu se va întâmpla curând, am de gând să încep o vastă mișcare culturală, spre a răsturna mulți coloși cu picioarele de lut și spre a da românilor o viziune exactă asupra multor fapte” (Irimia 2002: 151).

Incredibil, dar tocmai așa s-a și întâmplat, deși, e adevărat, mult prea târziu: E. Coșeriu a revenit acasă, în țara natală, România, după 28 de ani, și în Basarabia, pe care nu a mai aflat-o între frontierele statale de până la 1940, abia peste 50 de ani: „Plecarea de acasă a fost dureroasă. Dar a fost norocul meu – zice Eugeniu Coșeriu –, că am plecat la timp. De aceea îi sunt recunoscător tatei, care, în a treia sau a patra zi după ultimatum, întorcându-se în sat, mi-a spus: «Tu nu poți rămâne aici, trebuie să pleci neapărat în lume, deși aceasta ne doare pe toți»”. A fost un moment crucial din viața savantului, care, cu resemnare și amară ironie, adaugă: „Dacă aș fi rămas acolo, dacă nu aș fi luat această hotărâre, care însemna în realitate un salt în neant în acea perioadă, ce s-ar fi întâmplat? Ori aș fi sărbătorit astăzi ca Evgheni Ivanovici [mărturisirea e făcută în 2001, când Eugeniu Coșeriu împlinea 80 de ani], ori mi-ar fi albit oasele pe undeva, prin Rusia, prin Siberia” (Guzun 2001).

Despre itinerarul său științific și uman, Coșeriu spune că „...este o întregă poveste de copil, aruncat de istorie în aventura vieții și a morții”, aventură ce avea să dea lumii pe unul dintre cei mai de seamă și mai profunzi teoreticieni ai limbajului. Reputatul om de știință Gregorio Salvador de la Academia Regală a

Spaniei îl caracterizează astfel pe ilustrul basarabean: „...a fost cel mai mare lingvist al celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea și tot ceea ce se va putea face în lingvistică, în mod serios, în secolul XXI, va trebui să țină cont, în esența sa, de gândirea maestrului de la Tübingen” (Salvador 2003). În continuare, Gregorio Salvador subliniază că Eugeniu Coșeriu „a fost nu numai un lingvist, ci și un filolog complet, un romanist cu o profundă cunoaștere a limbilor clasice și a gândirii antice, un *umanist cum nu mai există*” (*ibidem*).

Nu se știe exact câte limbi stăpânea Eugeniu Coșeriu. A vorbit fluent șapte limbi: româna, italiana, spaniola, germana, engleza, franceza, portugheza, dar și latina și rusa. „În vremea când o mare parte a teoriilor la modă, care au circulat prin universitățile pământului, porneau de la lingviști care nu au trecut deloc dincolo de pragurile englezei, un romanist înțelept și poliglot, cu rădăcini în lumea slavă și inserat apoi în cea hispanică, cu formație solidă în limbile clasice și cu o curiozitate deschisă către toate orizonturile lingvistice ale globului, cu cristale multe și diferite pe care să le compare [metafora îi aparține lui Coșeriu care a considerat limba transparentă ca un cristal – *n.n.*], un astfel de lingvist se situează în mod firesc în condițiile cele mai favorabile pentru a stabili principiile teoretice de cea mai autentică substanță și de netăgăduită valoare” (*ibidem*).

Apreciat și onorat în cele mai prestigioase centre științifice și universitare din lume (i-au fost atribuite circa 50 de titluri de Doctor Honoris Causa), revine, împovărat de griji și cu sufletul vibrând de emoție, acasă, în Basarabia („în patria mea mică”, „în iubita mea Basarabie”), unde era așteptat de scriitori, lingviști, cadre didactice, de cei care deja auziseră de el și îl acceptaseră ca pe un simbol („...cred că meritul meu cel mai important, aici, pentru moldovenii mei, este că v-am întărit și că vă mai întăresc rezistența și austeritatea cu modestul meu meșteșug” – Coșeriu 2013). Era însă așteptat și, vorba magistrului, de „coloșii cu picioarele de lut”. Realitățile lingvistice și politice din Republica Moldova nu i-au fost străine lui Eugeniu Coșeriu. S-a documentat asupra lor în lungă perioadă de aflare a sa în exil. Degradarea fără precedent a limbii române vorbite, falsificarea culturii, a istoriei i-au provocat grave suferințe morale. Departate de ai săi, urmărește cu durere și viu interes tot ce se întâmplă în Basarabia postbelică („Mă gândeam atunci – afirmația se referă la perioada în care se afla în Uruguay – să dedic o carte Moldovei și moldovenilor [...], câți se mai află trăitori la apa Nistrului, la apa Donului, la apa Amurului...” – Dumbrăveanu 1998: 55). Într-un tulburător poem, *Rătăcesc moldovenii*, pribeagul din Mihăileni scrie: „La nord de cercul polar,/ rătăcesc moldovenii prin noapte,/ în căutare de sălașuri de iarnă,/ Se poticnesc și cad în troiene./ Lupii miloși din Karelia/ le sfășie pieptul cu colții,/ nu-i lasă să moară de frig”.

Dispune de o vastă informație privind fenomenele produse la baștină: știe totul despre deportări și colectivizare, despre metamorfozele survenite în viața și mentalitatea conaționalilor săi și, îndeosebi, despre ravagiile politicii lingvistice sovietice, aplicate la est de Prut. Îl impresionează profund evenimentele de la

sfârșitul deceniului al nouălea al secolului trecut, pe care le califică drept „revoluție lingvistică”. Scriitorii, pe atunci uniți și susținuți de cei mai curajoși oameni din cercetare și din pedagogie, mobilizând masele prin intermediul presei, au obținut aprobarea legislației lingvistice, inclusiv revenirea la alfabetul latin sau oficializarea atributelor de stat naționale: tricolorul, stema și imnul „Deșteaptă-te, române!”. Dar, așa cum se va constata mai târziu, după câțiva ani de la adoptarea legislației lingvistice, lucrurile rămâneau, în fond, neschimbate. Limba de stat, fixată în Constituție sub numele „moldovenească”, continua să fie marginalizată. Despre rolul și prestigiul limbii de stat în primii ani de după adoptarea legislației lingvistice (situația, cu părere de rău, nu s-a ameliorat nici în prezent, dimpotrivă!), Eugeniu Coșeriu vorbește astfel: „Între țările pe care le cunosc – nu cunosc Tadjikistanul –, Republica Moldova este singura țară din lume în care te poți duce oriunde cu o limbă a unei minorități colonizatoare, însă nu te poți duce peste tot cu limba țării și cu limba poporului băștinaș și majoritar din Republică. Te duci la un mare hotel, ți se adresează în limba rusă, și românește știi puțin sau știe numai femeia de serviciu; te duci la poștă, formularele ți se dau în limba rusă; la spital ești întrebă în limba rusă; la aeroport – numai rusește” (Coșeriu 1996: 30).

Eugeniu Coșeriu vizitează în mai multe rânduri Republica Moldova și se implică efectiv în elucidarea problemelor legate de ineficiența practică a legislației lingvistice, combate politica lingvistică aplicată de ruși și sovietici în Basarabia, ocupată în 1812 și reocupată în 1944; dezvăluie, cu argumente incontestabile, simplu și pe înțelesul tuturor, natura politică a limbajului („Omul dispune de limbă și limba este condiția libertății sale istorice. Prin limbă, omul își manifestă tocmai identitatea sa istorică...” – Coșeriu 2002a: 141), demonstrează inconsistența falsei teorii a celor două limbi și două popoare, deși accentuează că „pentru un om de știință și pentru un om conștient, chiar dacă nu e prea învățat, e penibil pur și simplu că se poate discuta această problemă a existenței «limbii moldovenești». Două sau trei cuvinte, rostite altfel la Chișinău decât la București, nu te îndreptătesc să afirmi că e vorba de o altă limbă. Dacă s-ar aplica acest fals criteriu oricărei alte limbi, limbii ruse, de exemplu, ar trebui să-i descoperim încă vreo 50 de noi limbi. Mie, de exemplu, mi-e rușine să discut despre problema «limbii moldovenești». Nu se poate demonstra că doi și cu doi nu fac cinci. Cine spune că fac cinci are datoria el să demonstreze, și nu celălalt, care spune că doi și cu doi fac patru” (Coșeriu 2003). Cu toate acestea, eminentul savant și patriot a pledat pretutindeni – la Chișinău, Bălți sau Mihăileni, la Iași, Suceava sau Galați, la București, Constanța, Sibiu, Cluj sau Pitești etc. –, cu tenacitate și consecvență, din perspectiva filosofiei culturii, pentru rostirea adevărului deplin despre identitatea românească lingvistică și culturală a conaționaliilor săi.

Eugeniu Coșeriu își asumă misiuni și responsabilități în calitate de om de știință cu origine între Prut și Nistru, recunoscând cu sinceritate dezarmantă: „...eu reprezint, într-un fel, problema care ne preocupă aici în timpul conferinței [conferința *Limba română și varietățile ei locale*, 31 octombrie 1994, București

– *n.n.*], anume că sunt român moldovean și tocmai din actuala Republică Moldova. Eu am crescut ca român și, pe vremea copilăriei și adolescenței mele petrecute în Basarabia – în Țara de Sus –, nu se punea această problemă a unei limbi moldovenești și nici nu ne închipuiam că s-ar putea pune cândva și cumva – fiind neștiutori de ceea ce se întâmpla dincolo de Nistru, unde se pregătea despărțirea limbii române din Basarabia de limba română ca atare în totalitatea ei” (Coșeriu 1994b: 9).

Revenit la ai săi, „la moldovenii mei”, și în mijlocul controversatelor și politizatei probleme cu care se confruntau basarabeni, savantul de notorietate mondială, o voce inconfundabilă în lumea științifică internațională, contribuie la elucidarea lor, intuiește că aportul său este imperios necesar românilor dintre Prut și Nistru, din care motiv amână sau abandonează în mai multe rânduri proiecte de anvergură mondială, situația lingvistică din Basarabia captându-i prioritar atenția: „Vă voi vorbi – zice Coșeriu – ca teoretician al limbajului și ca lingvist, însă și ca român din Basarabia, din Basarabia răpită de o putere străină și care acum, ca republică independentă, își caută drumul spre viitor” (Coșeriu 2002: 125). Acest viitor incert pentru Basarabia, dar și pentru destinul limbii, îl preocupă constant pe savant, iată de ce, în mai multe studii, articole, conferințe, mese rotunde, între care menționăm *Latinitatea orientală*, *Unitatea limbii române – planuri și criterii* (în *Limba română este patria mea. Studii. Comunicări. Documente*, antologie de texte, volum editat de revista „Limba Română” și Fundația „Grai și suflet”, Chișinău, 1996), *Unitate lingvistică – unitate națională* („Limba Română”, 2002, nr. 10), *Unitatea spirituală a românilor dincolo de frontiere* („Limba Română”, 1996, nr. 1), *Credință, sacrificiu și destin* („Limba Română”, 2001, nr. 4–8), *Politici lingvistice* („Limba Română”, 2002, nr. 10) etc., face o radiografie exhaustivă a faptelor lingvistice, descriind fenomenele cu profunzime și logică imbatabilă, într-un limbaj sobru și accesibil. În magistralul studiu *Latinitatea orientală*, prezentat la cel de-al V-lea Congres al Filologilor Români (4–9 iunie 1994, Iași–Chișinău), fixând în baza unor argumente strict științifice locul limbii române în contextul limbilor romanice, inclusiv al celor din orientul latin, Coșeriu se referă la „așa-zisa limbă moldovenească”: „Zic «așa-zisa», fiindcă o altă limbă moldovenească, diferită de limba română sau chiar și numai de dialectul dacoromân, pur și simplu nu există: e o himeră creată de o anumită politică etnico-culturală străină, fără nici o bază reală”. În același discurs, E. Coșeriu conturează cu exactitate cauzele ce îi determină pe „dușmanii” (expresia lui Coșeriu) limbii române să promoveze o teză lipsită de orice temei: „*Susținătorii existenței unei limbi «moldovenești», confundând criteriul genealogic cu criteriul «areal» și istoria lingvistică cu istoria politică, cred (sau, cel puțin, afirmă) că, independent de importanța influenței rusești «interne», limba moldovenească s-ar fi despărțit de limba română și ar fi devenit o limbă autonomă printr-un proces de diferențiere – de divergență pozitivă și negativă –, datorită unei împrejurări istorice externe, anume anexării Basarabiei la Imperiul rus, în 1812.* Cu alte cuvinte, graiul «moldovenesc» din

Basarabia și graiul, tot moldovenesc, de la vest de Prut, separate politicește, s-ar fi dezvoltat în sens diferit sau ar fi gravitat în direcții diferite (unul rămânând moldovenesc și celălalt devenind român), astfel încât frontiera Prutului ar fi devenit cu timpul și o frontieră lingvistică, încă din epoca țaristă” (Coșeriu 1994a: 18).

Cu alt prilej, la Suceava, examinând unitatea limbii române exemplare, literare, utilizate de o parte și alta a Prutului, Eugeniu Coșeriu subliniază: „Din datorie față de știință și față de națiunea română, de acea parte a națiunii române din Basarabia și din toată Republica Moldova, și de dincolo de granițele Republicii Moldova, a trebuit, se înțelege, să susțin cu argumentele bine cunoscute această identitate și să arăt că este o singură limbă, deși considerăm că problema, limitată la limbă sau la nume, este o problemă superficială și, într-un sens, marginală. Problema numelui limbii, la care s-a redus opoziția, nu e numai o problemă de nume; [...] ci prin limbă se tinde la destrămarea poporului român și a culturii române” (Coșeriu 1996: 28).

Este un adevăr elementar, expus cu obiectivitate maximă și desăvârșită claritate. Este glasul îndurerat al cetățeanului onest în fața istoriei, al lingvistului și filologului de excepție, al umanistului fără pereche, recunoscut și apreciat pe cele mai diverse meridiane.

Eugeniu Coșeriu – susține profesorul B. García Hernández din Madrid – este un om universal, a cărui știință o împărtășesc multe popoare și, prin urmare, fiecare îl consideră „al său” (Bojoga 2002: 75). Cu atât mai mult suntem în drept noi, românii basarabeni, să-l considerăm al nostru, „mai al nostru”, multe din lucrările sale alcătuind, de fapt, un veritabil testament pentru urmași. Din acest motiv, opera sa, care aparține prezentului, dar mai cu seamă viitorului, trebuie editată, studiată, promovată în licee, în universități, la Academie, în societate. Lucrările lui Eugeniu Coșeriu, în special cele ce abordează, cu profunzime, competență și dexteritate profesională, identitatea limbii și a poporului nostru, trebuie să fie așezate la temelia politicii lingvistice și naționale din Republica Moldova. Recuperarea, prin editarea și studierea operei ilustrului basarabean, recunoașterea și conștientizarea la scara întregii societăți, indiferent de apartenența politică, etnică etc. a valorii și oportunității concepției coșeriene pentru asanarea climatului lingvistic și – de ce nu? – social și politic din Republica Moldova va fi nu doar un semn de omagiu adus marelui nostru contemporan, dar, poate, înainte de toate, o dovadă că, în sfârșit, suntem liberi și gândim liber, fără prejudecăți, la destinul nostru dramatic, spectaculos, cu prăbușiri inimaginabile, dar totuși, peste vremi și vremuri, biruitor.

Întrebat ce sfat ar da basarabenilor care traversează, și după declararea independenței, un lung și dificil segment de istorie, Coșeriu răspundea eminescian: „Să nu se lase, fiindcă toate lucrurile contingente trec, adică politica trece, iar limba rămâne. Și noi rămânem, cum am fost așa rămânem” (Coșeriu *acasă*: 57).

Altă cale de urmat nu avem. Altă soluție, deocamdată, nu există.

BIBLIOGRAFIE

- Bojoga 2002 = Eugenia Bojoga în dialog cu B. García Hernández, „*Eugeniu Coșeriu este un om universal, a cărui știință o împărtășim multe popoare și, prin urmare, fiecare îl consideră ca fiind «al său»*”, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Bojoga 2005 = Eugenia Bojoga în dialog cu Johannes Kabatek, *Moștenirea lui Eugeniu Coșeriu*, în „Contrafort” (Chișinău), nr. 11–12 (133–134), noiembrie–decembrie ([http://www.contrafort.md/old/2005/133–134/](http://www.contrafort.md/old/2005/133-134/)).
- Cifor 2002 = Lucia Cifor, „*Să spunem lucrurile așa cum sunt*”, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Ciopraga 2002 = Constantin Ciopraga, *Savant și muncitor al limbii*, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Coșeriu 1994a = Eugeniu Coșeriu, *Latinitatea orientală*, în „Limba Română” (Chișinău), anul IV, nr. 3.
- Coșeriu 1994b = Eugeniu Coșeriu, *Unitatea limbii române – planuri și criterii*, în „Limba Română” (Chișinău), anul IV, nr. 5–6.
- Coșeriu 1996 = Eugeniu Coșeriu, în *Unitatea spirituală a românilor dincolo de frontiere. Masă rotundă*, în „Limba Română” (Chișinău), anul VI, nr. 1.
- Coșeriu 2002a = Eugeniu Coșeriu, *Politici lingvistice*, Conferință, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Coșeriu 2002b = Eugeniu Coșeriu, *Unitate lingvistică – unitate națională*, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Coșeriu 2003 = Eugeniu Coșeriu, „*Destinul Basarabiei îl văd cu speranță și cu mare teamă... Trăiesc intens acest destin și mă doare în mod constant*”, în „Contrafort” (Chișinău), nr. 10–11.
- Coșeriu 2004 = Eugeniu Coșeriu, *Universul din scoică. Interviuuri*, Chișinău, Editura Știința.
- Coșeriu 2013 = Eugeniu Coșeriu, „*...Moldovenismul... nu se opune românismului, ci este o formă a lui...*”, în „Limba Română” (Chișinău), anul XXIII, nr. 5–6.
- Coșeriu acasă* = *Eugen Coșeriu acasă*, în „Sud-Est”, 1996, nr. 3.
- Dumbrăveanu 1998 = Luminița Dumbrăveanu în dialog cu Eugeniu Coșeriu, „*Mereu le vorbesc nemților despre destinul nostru și despre tragedia acestui pământ*”, în „Limba Română” (Chișinău), anul VIII, nr. 6.
- Guzun 2001 = Eugenia Guzun, *Există o etică particulară a științei și a omului de știință*, în „Sud-Est”, nr. 3.
- Irimia 2002 = Dumitru Irimia, *Între două scrisori*, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Miron 2002 = Paul Miron, *La o aniversară*, în „Limba Română” (Chișinău), anul XII, nr. 10.
- Salvador 2003 = Gregorio Salvador, *Eugen Coșeriu*, în „România literară” (București), nr. 6, 12 februarie.
- Saramandu 2004 = Nicolae Saramandu, *Întâlniri cu Eugeniu Coșeriu. In memoriam Eugeniu Coșeriu*, în „Fonetica și dialectologie”, București, Editura Academiei Române, XX–XXI/2001–2002.
- Spinei 1996 = Victor Spinei, *Un titan al lingvisticii mondiale: Eugen Coșeriu*, în *Reprezentanți de seamă ai istoriografiei și filologiei românești și mondiale*, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei.

Tămăianu-Morita 2003 = Emma Tămăianu-Morita, *Lingvistica integrală în Japonia. Un punct de vedere personal*, în „Contrafort” (Chișinău), nr. 10–11 (108–109) (<http://www.contrafort.md/old/2003/108-109/628.html>).

Zabulica 1996 = Angela Zabulica, *Interviu cu dnul prof. dr. Eugen Coșeriu*, „Eu nu am părăsit niciodată Mihăilenii, ci m-am ridicat deasupra lor pentru a ajunge să spun lumii că vin din Mihăileni...”, în „Basarabia” (Chișinău), nr. 1–2.

EUGENIO COSERIU AND THE LINGUISTIC REALITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ABSTRACT

Valued as one of the most important linguists across the world, Eugenio Coseriu was “unveiled” relatively late in his country of origin, where, after 1989, some of his works were published for the first time and he had the opportunity to attend several scientific conferences in Romania and the Republic of Moldova. The monumental character and the emblematic value of Coseriu’s works, the author argues, require an extension and diversification of the researched topics, including the promotion and understanding of the Coseriu’s entire heritage. A special emphasis is placed on the great linguist’s works touching upon the linguistic and cultural identity and the re-affirmation of the national conscience of the Bessarabian Romanians. The article refers to the last decade of Coseriu’s scientific activity, when the world known scientist participated along with local researchers in the long way, filled with hairpin turns, towards regaining the cultural, social and political rights that had been undermined by the previous political regime. Thus, in several works regarding the linguistic reality in this area, Coseriu has actively participated in debates on the issues related to the practical inefficiencies of the linguistics legislation, argued against the linguistic politics implemented by the Soviet Union in Bessarabia, revealed the political nature of language use, demonstrated the inconsistency of the false theory of two languages and two peoples. The author emphasises that Coseriu’s works, namely those that approach with depth, competency and ability the ethnic and linguistic identity of the Moldovans, could be used as the foundation of the national and linguistic policy in the Republic of Moldova.

Keywords: *Eugenio Coseriu, Republic of Moldova, language policy, unity of the Romanian language, the question of the “Moldovan language”, language legislation.*